

povijesti, jeziku, kulturi, svakodnevnom životu, jednom riječju – identitetu. Stoga djelo Rajković Ivete treba smatrati oglednim primjerom takvih mikro studija koje bi trebale u našoj znanstvenoj javnosti češće biti prisutne.

Filip Škiljan

Jasna Čapo, Caroline Hornstein Tomić i Katica Jurčević, ur.:
Didov san: Transgranična iskustva hrvatskih iseljenika

Zagreb: Institut za etnologiju i folkloristiku – Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, 2014., 288 str.

Zbornik *Didov san: Transgranična iskustva hrvatskih iseljenika* samim naslovom ukazuje na snagu emocija i privrženost iseljenika prema domovini kroz transgeneracijsku perspektivu. San o povratku domovini, domu ostaje središnja preokupacija bilo onih koji su iselili, bilo onih koji žele ispuniti san svojih predaka.

U Zborniku se problematiziraju pitanja povratka iseljenika i njihovih potomaka kroz većinom etnografsku prezentaciju iseljeničkih životnih priča. Na taj su način urednice željele, kako ističu, teme hrvatskog iseljeničtva i povratništva izvući iz „sjene povijesti i pamćenja“ (10), te razbiti razmišljanja i predrasude o iseljenicima kao nacionalistima, fašistima, ustašama, ili govoriti o njima u kontekstu inferiornosti, nedemokratičnosti ili zatucanosti (11). Deset priloga u Zborniku, bilo analitičkih bilo uređivačkih, nastoji pokazati heterogenost i pluralnost hrvatske dijaspore s obzirom na uzroke, vrijeme iseljavanja, zemlje primitka i stupanj integracije, kao i različite motive povratka ili preseljenja u Hrvatsku s obzirom na sociodemografske i iseljeničko generacijske razlike.

U prilogu „Povratak kao dolazak: migracijski procesi i transnacionalni prostori“ autorice Jasna Čapo i Katica Jurčević govore o povijesno-migracijskom kontekstu hrvatskog iseljavanja. Naglašavaju kako se u istraživanju migracija danas sve više napuštaju binarni modeli analiziranja migracijskog procesa, te kako se kod istraživanja povratka kroz transnacionalnu paradigmu dovodi do preispitivanja teza o povratku kao mitu. Novija istraživanja, koje i autorice načelno prihvaćaju kao analitički model, promatraju migrante kroz transnacionalne društvene prostore koje migranti sami stvaraju između, pored ili kraj dvaju ili više domovina, društava useljenja ili iseljenja. Migracije se promatraju kao multifazan proces, unutar kojeg povratak ne čini njegovu završnu fazu već samo jednu etapu unutar migracijskog procesa. Namjera o povratku utječe, kako kažu autorice, da se život migranata odvija u “trajnoj privremenosti ili privremenoj trajnosti između dviju domovina u stalnom odvagivanju prednosti jedne i druge, pripremanju sebe i članova obitelji na život u jednoj ili u drugoj“ (23).

Velimir Piškorec u tekstu „Migrantska iskustvo u djelima đurđevačkog književnika Slavka Čambe“ govori o književniku, ekonomsko-političkom emigrantu, povratniku iz Austrije koji kroz stihove pisane rodnim dijalektom opisuje progon, nostalgiju i san o povratku u domovinu. Migrantsko iskustvo književnika Čambe prema autorovu zaključku najizraženije je u pjesničkom dijelu knjige *Brazde* (1979), jedine koju je objavio u vrijeme egzila, i pjesničkoj zbirci *Moje življeje* (2000) te proznom djelu *Žrtve tuđine* (75).

Marin Sopta, povratnik i politički emigrant u prilogu pod nazivom „Prinos kanadskih Hrvata stvaranju i obrani RH“ daje prikaz situacije domovinske i iseljene Hrvatske neposredno i u tijeku Domovinskog rata, kao i doprinos iseljenika i potomaka iseljenika kao dobrovoljaca Domovinskoga rata. Razmatra i pitanje povrataka Hrvata iz Kanade i njihovu novu prilagodbu i integraciju u hrvatsko društvo.

Tekst pod nazivom „Potreba strateškog pitanja povratka“ nastao je kao rezultat razgovora Jasne Čapo s Marinom Soptom koji naglašava potrebu jasnih strategija Hrvatske uključujući sve odgovorne državne i znanstvene institucije koje bi zajedničkim doprinosom i zalaganjima radile na pitanjima organiziranog povratka hrvatskog iseljeničtva.

Caroline Hornestain Tomić, kroz intervjuje vođene na njemačkom jeziku s potomcima iseljenika rođenih i odraslih u Njemačkoj, a koji su došli živjeti u domovinu svojih roditelja, analizira izgradnju identiteta u kontekstu procesa migracije. Na povratak u Hrvatsku ponukalo ih je, kako piše autorica, „retrospektivno racionaliziranje“ (113). Povratak u „etničku domovinu“ potomaka iseljenika može se definirati kao zamjenski postupak unutar kolektivne migracijske prošlosti. Potomci stvaraju veze i osjećaju domovinu kroz usvojenu obiteljsku i kolektivnu memoriju o domovini, pripadnosti, podrijetlu. Autorica piše kako se radi o visokoobrazovnim stručnjacima koji vlastitim migracijskim iskustvom, odnosno migracijskom pozadinom, žele kapitalizirati svoja intelektualna znanja. Zaključuje kako je heterogeni fenomen povratka pokušala iscertati kroz primjere svojih sugovornika koji su došli u potragu za elementarnom sastavnicom identiteta, ali da se povratak kući u većini slučajeva pretvorio u nostalgiju za vraćanjem tek napuštenog svijeta druge domovine ili pozicioniranja negdje između jedne i druge domovine. Stoga oni „kao lualice među svjetovima skloni su osim toga, preuzeti ulogu posrednika kako bi poticali uzajamno interkulturalno razumijevanje“ (129).

Valentina Gulin Zrnić uredila je tekst razgovora s povratnicom Miriam Anom Tadić, potomkinjom hrvatskih iseljenika koja je početkom devedesetih godina zajedno sa suprugom i djecom došla iz Argentine i nastanila se u Zagreb

gdje i danas živi. U prilogu je opisan njen život u Argentini, utjecaj primarne socijalizacije (obitelji) na definiranje etničkog identiteta i pripadnosti, o hrvatskoj iseljeničkoj zajednici, ljubavi prema domovini (predaka), te životu u Hrvatskoj neposredno nakon Domovinskog rata, o vlastitom hibridnom identitetu i neraskidivoj vezi s Argentinom.

Razgovor s australskom Hrvaticom Katarinom Brozović Bašić naslovljen „Dvostruki povratak: od Australije do Hrvatske i natrag“ vodila je i uredila Jasna Čapo. U razgovoru gospođa Katarina opisuje povijest migracija njenih roditelja, govori o integraciji djece iseljenika u Australiji, o osobnom angažmanu za priznanje Hrvatske i osvještavanju vlastitog etničkog identiteta, njenom dolasku/povratku i životu u Hrvatskoj, te ponovnom odlasku/povratku u Australiju.

Katica Jurčević prikazuje život Brazilke hrvatskih korijena koja posjećuje domovinu predaka bez namjere stalnog ostanka. Njen posjet pretvorio se u trajni ostanak u Hrvatskoj gdje se aktivno uključila u društveni život i poslije vrlo brzo integrirala u hrvatsko društvo. Članak autorica nadopunjava i obogaćuje uvodeći nas u samu problematiku povijesti iseljavanja hrvatskog iseljeničtva u Brazil, kao i prikazivanjem Brazila kao useljeničke zemlje.

Usporedno prikazivanje motiva dolaska i života u Hrvatskoj triju dobnih skupina odnosno iseljeničkih generacija Hrvata iz Argentine nalazimo u tekstu Marijete Rajković Ivete. Autorica smatra kako je trajni povratak ili privremeni posjet rodnom kraju ili učenja hrvatskog jezika snažno obilježen motivima u kojima su presudnu ulogu imale priče roditelja, baka i djedova o Hrvatskoj „kao raj u bajci“. Za razliku od starijih i srednjih generacija koji svoj povratak smatraju trajnim, većina mladih iseljenika svoj „povratak“ ne smatraju definitivnim i ne definiraju njegovo trajanje.

U posljednjem prilogu pod naslovom „‘Cijeli savjet je moj‘: obrazovani australsko-hrvatski državljani u eri globalne mobilnosti“ autorica Jasna Čapo govori o drugačijim motivima naseljavanja u Hrvatskoj pa naglašava kako, suprotno dosadašnjim tumačenjima, motiv naseljavanja nije nacionalna pripadnost niti čežnja za domovinom, već želja za putovanjem i upoznavanjem novih svjetova. Iznosi primjere obrazovanih australsko-hrvatskih državljana pritom ukazujući kako oni pomno planiraju svoje preseljenje, detaljno izračunavajući sve prednosti i nedostatke, za razliku od onih koji su dolazili devedesetih godina prošlog stoljeća spontano i bez većih priprema i razmišljanja.

Zbornik na zanimljiv i čitljiv način problematizira povratnička iskustava iseljenika i tek otvara prostor za daljnja sustavnija znanstvena istraživanja ovog fenomena. Budući da sadrži priloge uređenih transkriptiranih razgovora bez dodatne analitičke i društveno-povijesne dimenzije, on nije ograničen samo na

znanstvenu zajednicu već je prilagođen za širi krug čitatelja, što je i bila namjera samih urednica. S druge strane tu vidimo i određenu slabost Zbornika, jer je upravo u Hrvatskoj (koja ima veliku dijasporu) u znanstvenim krugovima slabo zastupljena i prepoznata problematika iseljeništva i povratništva poglavito u znanstveno-interdisciplinarnoj perspektivi. Stoga je nužna duboka uronjenost u problem kroz analitičko-metodološku operacionalizaciju, sintezu i komparaciju kako bi se ove teme nametnule i zadobile zasluženo mjesto, znanstvenu utemeljenost i legitimnost.

Marina Perić Kaselj

Anita Sujoldžić, ur.: *Antropološko nazivlje*

Zagreb: HAZU – Hrvatsko antropološko društvo, 2013., 354 str.

Rječnik *Antropološko nazivlje* jedan je od rezultata dvogodišnjeg projekta „Izgradnja temeljnog nazivlja u antropologiji“ (ANTRONA) Instituta za antropologiju. Kao dio većeg projekta izgradnje terminološke infrastrukture za normiranje hrvatskoga strukovnog nazivlja (STRUNA) i ovaj je rječnik određen standardiziranim načinima i načelima terminografskog rada, ali, kako to sugerira jedan od uvodnih tekstova (O. Orlić i L. Šimičić „Problemi prevođenja u terminografiji iz antropološke perspektive“), uz uvažavanje komunikacijskog, kontekstualnog te pragmatičnog vida terminologije ne bi li se prikazala složenost antropološkog specijaliziranog znanja. Zahtjevan posao izrade temeljnog strukovnog rječnika ili pojmovnika znanstveni je, kulturni, ali i politički poduhvat. Upravo će posljednji aspekt biti često istican motiv obaju projekata, i STRUNE i ANTRONE, premda obrazlagan znanstvenim i jezičnim razlozima. Političnost se stoga prvenstveno razumije kao skrb o nacionalnoj znanstvenoj komunikaciji i terminologiji kao izvoru znanja. U prilog tome ide i činjenica da je projekt STRUNA, kako piše na njihovim službenim mrežnim stranicama, pokrenut na inicijativu Vijeća za normu hrvatskoga standardnog jezika te financiran od Hrvatske zaklade za znanost, dok je za nacionalnog koordinatora izabran Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, koji je odgovoran za terminološku i jezičnu pouzdanost. Prema istom izvoru u STRUNU je dosad uključeno dvadeset različitih struka, a javnosti su dostupna nazivlja njih osamnaest, uključujući i antropologiju. Rječnik se sastoji od tri uvodna poglavlja, englesko-hrvatskog rječničkog dijela s 1529 engleskih pojmova (i ponegdje s njihovim istoznačnicama, kako za engleske pojmove tako i za hrvatski prijevod), slijedi hrvatsko-englesko kazalo s 2036 hrvatskih naziva te popis korištene i citirane literature. Natuknice sadrže definiciju pojma, oznaku vrste riječi te nerijetko napomenu i kontekst kojima se daju dodatne informacije o pojmu.